

НА СМЕРТЬ ЙШЛА ДОЛЯ, ГОЛОВУ СХИЛИВШИ

Про долю єврейської общини, яка населяла Млинів у першій половині ХХ століття, на сторінках часопису уже публікувалося чимало матеріалів. Особливо про найпечальнішу сторінку в історії євреїв - фашистський геноцид.

В історичних дослідженнях вказувалася різна кількість невинних жертв, розстріляних на околиці селища, - від двох до трьох тисяч чоловік. Це співпадало із архівними записами. Зокрема, будучи наприкінці вісімдесятих років у Центральному архіві Міністерства оборони колишнього Союзу і гортаючи матеріали про воєнні баталії на терені нашого району, натрапив на таке архівне свідчення: "У Млинівській Ровенській області фашисти стратили 3 тисячі євреїв". Працівники обласного державного архіву Л.Леонова та К.Гречук наприкінці дев'яностих років децю уточнили цю сумну статистику - у Млинівському районі жертвами переслідувань під час війни стали 3933 чоловіка.

Євген Цимбалюк.

Як же відбувалися масові знищення євреїв? Про це свідчать, зокрема, представлені дослідниками документи Рівненського гебітскомісаріату. Вони стверджують, що акції з усіма передбаченими методами (розстріл, закопування живцем у землю, удушення у газових камерах) була завчасно спланована.

15 вересня 1941 року рівненським гебітскомісаром призначено доктора Беєра, першим офіційним розпорядженням котрого було обов'язкове запровадження позначок, що їх повинні носити всі представники єврейської національності.

Водночас гітлерівці підготували документи щодо торгівлі в місті, оскільки значний сектор припадав саме на євреїв. Ці дрібні підприємства мали позначитися спеціальною вивіскою на дверях з написом: "Жидівське підприємство".

У подальшому оголошувалось все більш жорсткі розпорядження. Ось оголошення Рівненського гебітскомісара про унормування подорожного руху в Рейхскомісаріаті України від 10.10.1941 року: "На терені Рейхскомісаріату, де перебуває влада цивільний подорожній рух арійського громадянства вдень, від світанку до смерку від 15/10 1941 року, не полюбляє спеціального дозволу. Зночі всякий рух населення з однієї місцевості до другої заборонений.

Жидам залишати місця перебування без дозволу гебітскомісара забороняється..."

На початку 1942 року гітлерівські загарбники вже розпорядилися негайно описати все майно громадян єврейської національності. По суті, євреям не залишалося жодної можливості для приватного господарювання. До середини лютого визначилося завдання завершити перепис євреїв, після чого проживання їх поза межами гетто заборонялося.

У ці ж дні громадяни єврейської національності посилено і великими групами використовуються для різних робіт у Рівному та навколо нього, в районних центрах. Ось цитата з листа бургомістра Рівного до голови єврейської ради про примусову працю євреїв (8 травня 1942 р.): "В єврейському гетто зараз знаходиться біля 5200 чоловік, з них старших 14 років - біля 3000. Вираховуючи 3000 старих або хворих, або тих, хто працює в неділю на інших роботах, залишається - 1000, що становить 2000 робочих днів у місяць і 4000 робочих днів примусових робіт у місяць. Кожну неділю повинні бути біля 1000 євреїв у нашому розпорядженні".

В іншому наказі рівненського гебітскомісара про поставки кольорових металів з єврейських господарств від 3 червня 1942 року читаємо: "Жидівські ради по району мають негайно провести збірку всіх бронзових, мідних, мосяжових, цинкових, нікелевих, олов'яних та інших кольоровометалевих знарядь, що знаходяться в жидівських господарствах. Голови районів повинні

приготовити приміщення, куди жидівська рада здаватиме кольорові метали. Голова району відповідає за безпечне зберігання. Збірковою акцією провести до 30.06. б/р. Затримання кольоровометалевих знарядь каратиметься суворо. Хто безправно присвоїть собі приладдя з магазину, буде покараний смертю".

Це розпорядження було, образно кажучи, прелюдією до страшної екзекуції, яку незабаром вчинили фашисти над мирним населенням. Розпочинаються масові розстріли. Безневинні люди гинуть сотнями, тисячами. До місць масового геноциду тягнулися довжелезні колони в охороні військових та поліцаїв. За спроби втечі без попередження відкривався вогонь. Людей закопували понівеченими, старики й діти гинули поруч, часом ще живими. Над братськими могилами тижнями потому виступала кров.

Масові знищення євреїв відбулися по всій області, внаслідок яких було розстріляно більше 109 тисяч євреїв.

На завершення - ще один витяг із висновку прокуратури Рівненської області про розгляд матеріалів злочинів німецько-фашистських загарбників з червня 1941 по лютий 1944 р.:

"Согласно заключения судебно-медицинской экспертизы, данного на основании вскрытия трупов, экс-

гумированных из мест уничтожения граждан начале производится в 1941 году, то есть сразу по вступлении немецко-фашистских войск в Ровно.

Так, по показаниям многочисленных свидетелей, 6 ноября 1941 года приказом гебитскомиссара доктора Беера семнадцать с половиной тысяч человек еврейского населения г.Ровно было собрано на костельной площади Грабника (северо-восточная часть города), под конвоем направлено в с.Сосонки в 3-х километрах от города, где уже были приготовлены ямы, и там расстреляно.

Свидетель Новаковская, которой удалось спастись, показала: "Подходя к Сосонкам, мы поняли, что пришли на смерть. Моим глазам представилась кошмарная картина, от которой даже теперь, когда угроза смерти давно миновала, кровь стынет в жилах.

Ров длиною в метрах 100. Через ров перекинута бревна. На бревнах, выстроившись в затылок, стоит человек 10-20. Длинная очередь из автомата, и люди, как скошенные колосья, падают в яму..."

Минуть роки, а ці жахливі сторінки нашої історії ще і ще раз нагадуватимуть про те, як кожному з нас потрібне мирне небо над головою. І пам'ять, нетлінна пам'ять про минувшину.